

Bevezetés

Tanulmányunkban Magyarország hivatásos sportbeli versenyképességének vizsgálatához teszünk hozzá a gazdasági feltételek középpontba helyezésén keresztül, az elméleti alapok kiemelt állításainak felvillantásával, az eddigi hazai és egy formálódó nemzetközi empirikus kutatási projekt eredményeinek bemutatásával.

A téma vizsgálatára magyar vonatkozásban különleges lehetőséget nyújt a Budapesti Corvinus Egyetemen Vállalatgazdaságtan Intézetében (korábban tanszékén) 1995 óta folyó versenyképességi kutatások az egyetem más tanszékeinek, intézeteinek bevonásával, a vállalati versenyképességre koncentráva. Mindemellett a Vállalatgazdaságtan Intézet Üzleti Gazdaságtan Tanszéke ad otthont a Sportgazdaságtani Kutatóközpontnak, ami a következőket jelölte meg céljai közt:

- a sportgazdaságtanra vonatkozó hazai és nemzetközi irodalom és ismeretanyag gyűjtése, rendszerezése,
- a sportgazdaságtanhoz kapcsolódó közgazdasági és gazdaságtani elméleti és alkalmazott kutatások folytatása,
- a sportszféra sikeres működését erősítő kutatási eredmények és ismeretek széles körben való terjesztése,
- a kutatási eredmények megjelenítése és integrálása az egyetemi oktatásba,
- szakértői tanácsadás folytatása a sportszféra érintettjei számára.

Tanulmányunkban írunk a versenyképesség hivatásos sportbeli értelmezéséről, ennek nehézségeiről, bemutatva a rendelkezésre álló nemzetközi és hazai kutatások eredményeit, legfőbb tapasztalatait.

A TÁMOP-4.2.1.B-09/1/KMR-2010-0005 azonosítójú projektjén belül alkatatást végeztünk Hazai (hivatásos) sportvállalatok nemzetközivé válása címmel. E kutatásunk célul tűzte ki, hogy feltárjuk a versenyképesség hatótényezőit egy speciálisvállalati körben. Foglalkoztunk a gazdasági versenyképességgel, kiemelten annak nemzetgazdasági szintű vetületével és a sport esetében történő értelmezésével. A gazdasági versenyképesség esetén kiemelten kezeltük az IMD és a WEF versenyképességi rangsorait, a sport esetén pedig szétválasztottuk a hivatásos és a szabadidősportot. A hivatásos sport esetén bemutattuk a sportszakmai versenyképességet indikáló és a sportszakmai versenyképességre hatással lévő gazdasági és társadalmi mutatókat egyaránt³.

Versenyképesség értelmezése a (hivatásos) sportban

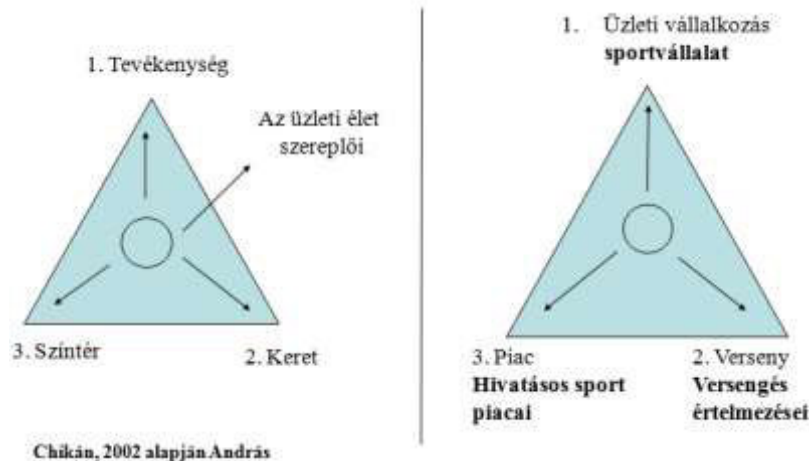
¹ Budapesti Corvinus Egyetem, Vállalatgazdaságtan Intézet, Üzleti Gazdaságtan Tanszék, Sportgazdaságtani Kutatóközpont krisztina.andras@uni-corvinus.hu

² Budapesti Corvinus Egyetem, Vállalatgazdaságtan Intézet, Üzleti Gazdaságtan Tanszék, Sportgazdaságtani Kutatóközpont miklos.kozma@uni-corvinus.hu

³ András Krisztina (2012): A hazai hivatásos sportvállalatok nemzetközivé válása. *TÁMOP-4.2.1.B-09/1/KMR-2010-0005 azonosítójú projektje*, http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/782/1/TM71_AndrasK.pdf, Stocker Miklós – Szabó Ágnes (2012): A nemzetgazdasági versenyképesség sportszakmai és gazdasági aspektusai. *TÁMOP-4.2.1.B-09/1/KMR-2010-0005 azonosítójú projektje*,

http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/866/1/TM7_Stocker_Szabo.pdf, Szabó Ágnes (2011): Milyen értéket teremt a szabadidősport, és mi a kapcsolata a versenyképességgel?. *Vezetéstudomány XLII. évf. 2011. Különszám*, 24-37.

A hivatásos sport⁴ gazdaságtani megközelítésében érdekes párhuzam, hogy a játékos, szabadidős tevékenységeket akár sporttevékenységgé alakító verseny, a közgazdaságtanban és annak alkalmazott területén, a gazdálkodásban is rendkívüli fontossággal bír, és jelensége, fogalma szorosan, keretet adva kapcsolódik az üzleti világ színteréhez, a piachoz. A sportgazdaságtani versenyértelmezés azonban számos specialitással bír a chikáni (1991), egyébként a hivatásos sport területén is jól értelmezhető verseny definícióhoz – ti. két vagy több szereplő egymással szembeni előnyserzésre irányuló, adott szabályok közt zajló tevékenysége – képest⁵.

1. ábra Az üzleti világ szerkezete – sportgazdaságtani alapok⁶ Forrás: Chikán, 2002 alapján

Fontos sajátosság a sportgazdaságtanban végig jelenlevő kettősség – a sportszakmai és gazdasági értelmezési síkok megléte –, továbbá az üzleti szférában a fogyasztói érdekeket sértő versenykorlátozások tiltásának speciális megjelenése, és ezzel párhuzamosan akár a monopol, kartelljellegű szerveződések engedélyezése.

Éppen ezért a hivatásos sport versenyképesség értelmezése esetében meg kell néznünk, hogy milyen színtereken, milyen értelmezésben azonosítható ez a verseny és érdemes áttekinteni mindazon változásokat, amik az elmúlt évtizedekben nagy hatással voltak e témára.

A sport eredetét tekintve civil, magán-tevékenység. Kialakulásakor a keretét a non-profit jellemzőkkel bíró, tagsági forma adta. A nyereség keletkezése nem volt cél, de nem is volt kizárt tényező. A középpontban a tranzakciós költségek csökkentése és az esetlegesen képződött nyereség visszaforgatása állt⁷. A mai társadalmakat – Kornai (1986) szerint értelmezetten – az ún. vegyes koordináció jellemzi: az állami és a piaci koordináció együttesen szabályoz⁸. A XX. század óta a kettő közül dominánssá a piac vált, amely piaci koordináció folyamatosan nemzetköziesedik, közben az állami koordináció elhagyta a nemzetállami kereteket, és napjainkra regionalizmus jellemzi⁹. Mindez kihat a társadalom gazdaságon kívüli olyan alrendszerre is, amelyeknek logikája jelentősen eltér az üzlet logikájától. Így van ez a sport, a hivatásos sport működésével is. A hivatásos sport és annak

⁴ Hivatásos sport alatt András (2002) alapján azt értjük, amikor a fogyasztók (helyszíni és média-) jellemzően mások sportolásának megtekintéséért fizetnek, és a sportoló specializálódott munkaerőként jövedelmét közvetlenül illetve közvetve a sportolási tevékenysége kapcsán kapja.

⁵ Chikán Attila: *Vállalatgazdaságtan*. AULA Kiadó, Budapest, 1991.

⁶ Chikán Attila (2002): A vállalat helye a társadalmi rendszerben. *Vállalatgazdaságtan előadás*, BCE 2002.09.23., sportvállalat, hivatásos sport piacai fogalmak ld. András Krisztina (2004): A hivatásos labdarúgás piacai. *Vezetéstudomány XXXV. évfolyam, PhD különszám* 40-57., András Krisztina (2003): A sport és az üzlet kapcsolata – elméleti alapok. *Műhelytanulmány, 34.*, BKÁE Vállalatgazdaságtan Tanszék, Budapest

András Krisztina (2003): Üzleti elemek a sportban. *Ph.D. értekezés, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem*

⁷ András Krisztina (2011/a): Piacméretet növelni, de hogyan? – a hivatásos sport példáján. *NSSz Sportszakember továbbképzési konferencia sorozat III. 27-32.*

⁸ Kornai János (1986): Bürokratikus és piaci koordináció. *Közgazdasági Szemle, 1986. 3. szám*, 1025-1038.

⁹ Chikán Attila: *Vállalatgazdaságtan*. AULA Kiadó, Budapest, 2008, 4. átdolgozott, bővített kiadás

„médiaképes”¹⁰ változatai, az ún. látványsportágak a szórakoztatóipar részévé váltak, amire ugyanúgy hatással van a 2008 óta tartó gazdasági recesszió. Ugyanakkor a hivatásos sportot területén – más tényezők mellett – megjelenik az ún. „panem et circenses” (kenyeret és cirkuszt) adta effektus védelme¹¹. Napjaink egyik legfontosabb kihívása annak megismerése a hivatásos sportban, hogyan lehet sportszakmai és gazdasági értelemben együttesen sikeresen versenyezni a globális gazdasági keret adó rendszerben. A versenyben való helytállást kifejező versenyképesség fogalma különösképpen központi fogalommá vált.

Állandó feszültségeknek lehetünk tanúi a sport kialakulását jellemző, monopolisztikusan felépülő nemzetközi, európai és nemzeti sportági szakszövetségek és a mára sokszor társasági formában, üzleti logikával működtetett sportvállalatok között. A szövetségek gyakran ligásodnak, a korábbi versenyrendszerek üzletivé alakulnak, a különböző sportágakban komoly tényezővé váló, eredményeket elérő stratégiai, érdekvédelmi szövetségek alakulnak¹². Mindez komoly kényszereket ró a hivatásos sport területén működő sportvállalatokra, szövetségekre. Középpontba helyezi a fogyasztót, rákényszerít az üzleti modellben, érintettek figyelembe vétele melletti gondolkodásra, a piacméret növelése felé hajt, hosszú távú fenntarthatóságot követel.

A világgazdaság eddig leírt változásai és annak sportgazdasági következményei mellett még mindenképpen meg kell említeni a verseny élesedését¹³. Különösen érdekes jelenség ez, mert az üzleti szférától eltérően a hivatásos sportban ez nem feltétlenül jár együtt a követelményeknek való erősebb megfeleléssel, illetve a versenyben való helytállás erősebb kényszerével, a túlélés veszélyeztetésével. Magyarozó tényezőként itt válnak nagyon fontossá a hivatásos sport specialitásai (pl. monopolisztikus struktúrák megléte, az állam szerepvállalásának speciális megjelenése, az iparági önszabályozók erős szerepe, a sportszakmai és gazdasági verseny kiegyenlítetlenségét korlátozó szabályok).

Működési modellek és a verseny értelmezése

A leírt változások, a Czakó (2012) alapján értelmezhető gazdasági rendszerekben történő átalakulások hatására a hivatásos sportban is egyre erősebb és speciális értelmezést kívánó lett a verseny. A sportszakmai értelmezésű versenyen túl komoly verseny zajlik a fogyasztók idő- és pénzráfordításáért, az üzleti szféra figyelméért és az állam szervezeti, jogi és pénzügyi támogatásért¹⁴.

¹⁰ András (2002) szerint a médiaképességet a következő 5 tényező együttese határozza meg: (1) megfelelő lebonyolítási mód, (2) egyszerű szabályrendszer, (3) látványosság, (4) extra szakértelem, felszerelés nélküli közvetíthetőség, (5) magas nézői érdeklődés, András Krisztina (2002): Üzleti elemek a sportban. BCE Gazdálkodástani Doktori Iskola, doktori értekezéstervezet

¹¹ András Krisztina – Jandó Zoltán (2012): Hivatásos sportvállalatok nemzetközivé válása. *Logisztikai híradó 2012 március különszám*, 42-47., http://issuu.com/mlbkt/docs/logisztikai_hirado_kulonszam_2012/4, András Krisztina – Havran Zsolt – Jandó Zoltán (2012): Üzleti globalizáció és a hivatásos sport: sportvállalatok nemzetközi szerepvállalása. *TÁMOP-4.2.1.B-09/1/KMR-2010-0005 azonosítójú projektje*, <http://www.versenykepesség.uni-corvinus.hu/index.php?id=46167>

¹² András Krisztina (2011/a): Piacméretet növelni, de hogyan? – a hivatásos sport példáján. *NSSz Sportszakember továbbképzési konferencia sorozat III.* 27-32.

¹³ Ohmae, K. (ed. 1995): *The Evolving Global Economy, Making Sense of the New World Order*, Harvard Business Review Book, Cambridge, Mass, idézi: Chikán Attila (2006): A vállalati versenyképesség mérése. *Pénzügyi Szemle, Vol. 51, Nr.1, 42-57*

¹⁴ Chikán Attila (2009): A közgazdaságtudomány és a magyar sport – egy elemzési keret c. előadása. *Sporttudományi konferencia MTA*, Budapest 2009. október 9. alapján András Krisztina (2011/b): A hivatásos labdarúgás működési modellje. *Sportágak versenye - MSTT füzetek III.* 18-42., <http://www.sporttudomany.hu/kiadvanyok/fuzetek/sportagak.pdf>

	A verseny középpontjában:	Kikkel verseng a hivatásos sportvállalat?	Hol versenyez?
Üzleti szempontból	a fogyasztó áll	a szórakoztatóipar más termékeivel	piacokon
Állami szempontból	az állami források megszerzése áll	más sportágakkal	költségvetési és más törvényekben
Sportszakmai szempontból	eredmény(csség)	adott versenyrendszerben résztvevőkkel	versenyrendszerek

1. táblázat: A versengés értelmezése Forrás: András (2003 és 2011/b) alapján

A leírtakkal összefüggésben a verseny fontossága és szerepe igen eltérő a különböző gazdasági rendszerekben és az András (2003, 2011/a) alapján azonosított működési modellekben¹⁵.

2. ábra Gazdasági rendszerek¹⁶ Forrás: Czakó, 2012

Az üzlet középpontjában a kettős – párhuzamosan történő –, fogyasztói és tulajdonosi értékteremtés áll¹⁷. Az államot jellemző bürokratikus koordináció mögött emberi döntéseket, voluntarista magatartásra törekvést, kiterjesztésre törekvő, költséges és politikai ciklusokkal jellemezhető mechanizmust találunk. A sport eredeti formája tulajdonságaiban inkább az állami működés logikájához közelít.

	Non-profit	Állami	Üzleti
Tulajdonos	tagsági jellegű	képviselési	valós tulajdonos
A sport	tevékenység	legitimál, presztizs	szolgáltatás
Fogyasztó	mellékes	mellékes	a legfőbb
Forma	civiliszervezet	vegyes	gazdasági társaság
Jellemző cél	tranzakciós költség csökkentése	társadalmi cél	értékteremtés
Koordinációs mechanizmus	bürokratikus	bürokratikus	piaci

2. táblázat: A non-profit, az állami és az üzleti működés főbb jellemzői¹⁸ Forrás: András (2011/b) alapján

Versenyképesség értelmezése a gazdaságtanban és sportgazdaságtanban

A versenyképesség napjaink egyik leggyakrabban használt közgazdasági¹⁹ és gazdálkodásban is értelmezett fogalma. A nemzetközi szakirodalomban jellemzően a gazdasági versenyképességnek

¹⁵ András Krisztina (2003): Üzleti elemek a sportban. *Ph.D. értekezés, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem*, András Krisztina (2011/a): Piacméretet növelni, de hogyan? – a hivatásos sport példáján. *NSSz Sportszakember továbbképzési konferencia sorozat III.* 27-32.

¹⁶ Czakó Erzsébet (2012): A nemzetközi környezet elemzése. *Nemzetközi vállalatgazdaságtan előadás*, BCE 2012.02.29., Czakó Erzsébet – Reszegi László: *Nemzetközi vállalatgazdaságtan*, Alinea Kiadó, Budapest, 2010

¹⁷ Chikán Attila (2003): *A kettős értékteremtés és a vállalat alapvető célja*. *Vezetéstudomány* 5., 3-9.

¹⁸ András Krisztina (2011/b): A hivatásos labdarúgás működési modellje. *Sportágak versenye - MSTT füzetek III.* 18-42., <http://www.sporttudomany.hu/kiadvanyok/fuzetek/sportagak.pdf>

¹⁹ Chikán Attila (2006): A vállalati versenyképesség mérése. *Pénzügyi Szemle, Vol. 51, Nr.1,* 42-57.

négy szintjét szokták megkülönböztetni, értelmezik nemzeti, iparági, vállalati és a termék szintjén²⁰. A szakembereket megosztja²¹ a jelenség regionális versenyképesség értelmezése, amely szerint beszélhetünk makro- (pl. USA, EU, Kína, Japán vagy Délkelet-Ázsia)²² vagy kisebb földrajzi régiókról (Észak-Olaszország, Közé-Anglia, stb.)²³. A vállalati versenyképességnek mind a fogalom meghatározása, mind a mérése elhanyagolt az irodalomban összevetve a versenyképesség további szintjeivel²⁴, és ennek hivatásos sportvállalatokra történő értelmezésére, azok specialitásainak figyelembe vételére még inkább igaz ez.

A versenyképesség értelmezésnek számos megközelítése ismert – *ezekről bővebben*²⁵ *tanulmányunkban* – arra a képességre helyeződik a hangsúly, hogy a vállalat a versenyben a siker reményében vesz részt.

A sportgazdaságtanban történő versenyképesség értelmezésben kiemelten fontos a versenyképesség és a teljesítményre vonatkozó fogalmi és mérési rendszerének a megkülönböztetése. Itt is érvényes az a megállapítás, hogy a versenyképesség feltétele a folytonos működőképesség fenntartása mellett a változóképesség (proaktív adaptivitás) folyamatos fenntartása²⁶.

Általában a versenyképesség, így a hivatásos sportban értelmezett versenyképesség is sokféle megközelítés és szempontrendszer alapján vizsgálható. Az elemzési keretrendszerben érdemes makro- és mikroszintű, ex ante és ex post, külső és belső, input és outputoldali hatótényezők és eredményeik minél teljesebb körét figyelembe venni²⁷.

A 3. ábra a versenyképesség makro- és mikroszintű megközelítésének kapcsolódásait mutatja²⁸.

²⁰ Chikán Attila (2006): A vállalati versenyképesség mérése. *Pénzügyi Szemle, Vol. 51, Nr.1*, 42-57., Czákó Erzsébet – Gáspár Judit (2007): *Vállalatok nemzetközivé válása és a versenyképesség*. In: Bartek-Lesi M. – Bartók I. – Czákó E. – Gáspár J. – Könczöl E. (szerk.) – Pecze K. [2007]: *Vállalati Stratégia*. Alinea Kiadó, Budapest, 2007

²¹ Vannak, akik szerint (pl. Krugman, 1994, idézi Chikán, 2006) nincs értelme a vállalatnál magasabb rendszerek szintjén versenyképességről beszélni, hiszen a verseny színhelye a piac, ott pedig vállalatok jelennek meg termékeikkel, szolgáltatásaikkal. Chikán Attila (2006): A vállalati versenyképesség mérése. *Pénzügyi Szemle, Vol. 51, Nr.1*, 42-57., Krugman, P. (1994): *Competitiveness: A dangerous obsession*, *Foreign Affairs* 732, 28–44

²² Buckley, P. J. (1998): A perspective on the emerging world economy: protectionism, regionalization and competitiveness, In: Mirza, H (1998b), 12–21, Mirza, H. (1998a): Globalization and regionalization: an introduction, In: Mirza, H., 3–11, Mirza, H. (ed. 1998b): *Global Competitive Strategies in the New World Economy*, Edward Elgar, Cheltenham, U.K, idézi: Chikán Attila (2006): A vállalati versenyképesség mérése. *Pénzügyi Szemle, Vol. 51, Nr.1*, 42-57.

²³ Porter, M. E. (1998): *The Competitive Advantage of Nations*. The Free Press, New York

²⁴ Chikán Attila (2006): A vállalati versenyképesség mérése. *Pénzügyi Szemle, Vol. 51, Nr.1*, 42-57.

²⁵ Chikán Attila – Czákó Erzsébet (2005): Kutatási tervtanulmány, *Versenyben a világgal, 2004–2006*, Gazdasági versenyképességünk vállalati nézőpontból című kutatás, 1. sz. műhelytanulmány, *Budapesti Corvinus Egyetem, Vállalatgazdaságtan Intézet, Versenyképesség Kutató Központ, Budapest*

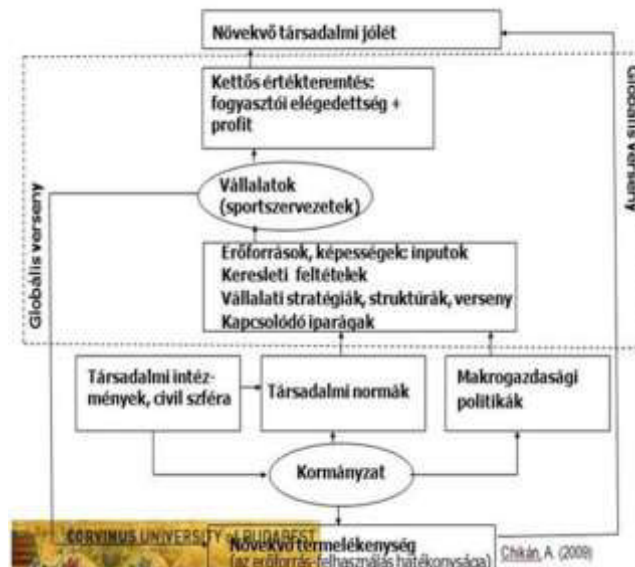
Chikán Attila – Czákó Erzsébet (2006): A versenyképesség szintjei: fogalmak és értelmezések, *Versenyképességi Kutatások műhelytanulmány-sorozat, Versenyképesség Kutató Központ, Budapest*

Chikán Attila – Czákó Erzsébet (szerk. 2009): *Versenyben a világgal, – vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén*, Akadémia Kiadó, Budapest

²⁶ Chikán Attila (2006): A vállalati versenyképesség mérése. *Pénzügyi Szemle, Vol. 51, Nr.1*, 42-57.

²⁷ Némethné Gál Andrea (2010): A kis- és középvállalatok versenyképessége – egy lehetséges elemzési keretrendszer. *Közgazdasági Szemle, LVII. évf.*, 181-193.

²⁸ Chikán Attila (2009): A közgazdaságtudomány és a magyar sport – egy elemzési keret c. előadása. *Sporttudományi konferencia MTA*, Budapest 2009. október 9

3. ábra: A versenyképesség makro- és mikro megközelítésének kapcsolódásai²⁹
 Forrás: Chikán – Czakó, 2009, 80. old.

A makrogazdasági versenyképesség esetében a kormányzati politika emelendő ki, míg a sportvállalatok esetében is elmondható, hogy ezek napjainkra a hivatásos sport piacainak eltérő, de globális jellege miatt³⁰ közvetlenül ki vannak téve a globális verseny követelményeinek.

Egy nemzetközi kutatási kezdeményezés, a SPLISS-projekt

A bemutatott elméleti keretbe ágyazódva, a sportbeli, nemzeti versenyképesség egyik legalapvetőbb kérdése, hogy mire van szükség ahhoz, hogy egy ország a nemzetközi sportversenyeken eredményes legyen. Mit tehet azért egy ország kormánya, sportirányítása, illetve széles körben érintett társadalmi szereplői, hogy az élsportolók érmekeket nyerjenek?

A közfelfogás szerint két tényező magyarázza elsősorban, hogy egy soknemzetes tornán, például egy olimpián vagy futball világbajnokságon mely országok sportolói nyernek többször, mint mások. Nagyobb népességű országok előnyt élveznek, mert egyrészt nagyobb sportolói sokaságból választhatják ki a legjobb hazai versenyzőiket, másrészt a nagyobb népesség nagyobb potenciális piacméretet jelent és ezzel a finanszírozáshoz szükséges források szélesebb körét tudják bevonni a sport működtetésébe, a sportolók felkészítésébe. Másrészt szintén népszerű elgondolás, hogy az élsport finanszírozásának állami támogatása előbb-utóbb több győzelemhez vezet az adott ország sportolói számára a nemzetközi megmérettetéseken.

Az élsport állami finanszírozásának felmerülése kapcsán érdemes végiggondolnunk, miért lehet jelentősége egy társadalom számára annak, hogy élsportolói érmekeket nyernek. A tapasztalatok alapján a sportbeli siker nemzetközi büszkeség forrása, amellyel a társadalom különböző rétegei egyaránt képesek azonosulni. Az Aranycsapat sikere a magyarok számára mindmáig az önazonosságunkat formáló erejű élmény. Az ország számára nemzetközi elismerést hozhat a sportsiker, felhívhatja a figyelmet egy országra, amely egyébként ritkán kerül a globális figyelem középpontjába. A brazil labdarúgó világbajnokságon Costa Rica csapatának hőstettei sokakat készítettek arra, hogy utána nézzenek, hol is van ez az ország, és mit lehet róla tudni. Nyerni jó érzés, ezért a nemzeti érzésektől függetlenül az élete kihívásaival birkózó ember számára örömforrás, ha a vele valamilyen szintű azonosságot vállaló sportolók sikereket érnek el. Ha nyer a csapat, az napokig,

²⁹ Chikán Attila – Czakó Erzsébet (szerk. 2009): *Versenyben a világgal, – vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén*, Akadémia Kiadó, Budapest, 80.

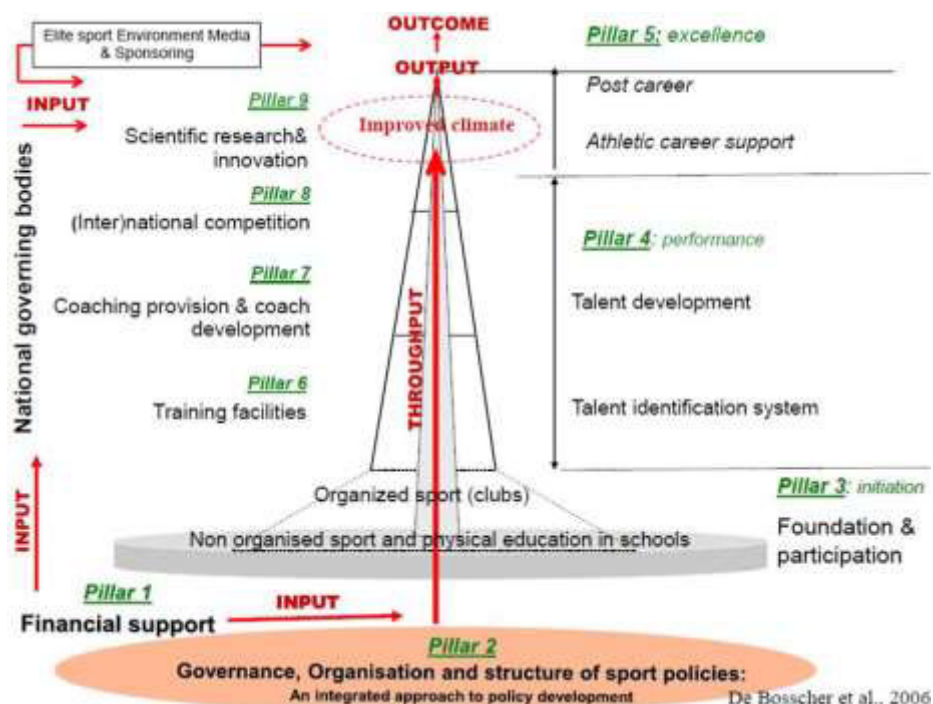
³⁰ András Krisztina (2004): A hivatásos labdarúgás piaca. *Vezetéstudomány XXXV. évfolyam, PhD különszám* 40-57., András Krisztina – Jandó Zoltán (2012): Hivatásos sportvállalatok nemzetközivé válása. *Logisztikai híradó 2012 március különszám*, 42-47., http://issuu.com/mlbkt/docs/logisztikai_hirado_kulonszam_2012/4

hetekig jó hangulatot hozhat egy egyébként feszültségterhes közösségbe. Ezen túlmenően pedig a győzelmek hatására megnő az érdeklődés a sport iránt, népszerűbbek lesznek a sportolók, bár empirikusan nem egyértelműen igazolt, hogy többen kezdenek-e el ennek hatására sportolni.

Vannak tehát érvek, hogy miért nyerjünk érmekeket, ez milyen tágabban értelmezhető társadalmi hasznokkal járhat. Felmerül a kérdés, hogy vajon megtérülnek-e az élsportba fektetett állami pénzek? Mekkora összeg, milyen módon való hasznosítása járhat valóban érzékelhető eredménnyel? Ez a kérdés számos sportpolitikai döntéshozót foglalkoztat világszerte, valamint a közgazdasági kutatásoknak is egyre hangsúlyosabb irányát képezi.

Átfogó, koherens elmélet a sportsikert magyarázó tényezőkről ugyanakkor sokáig nem jött létre. Ezt az űrt próbálta betölteni az a 2006-ban szerveződött nemzetközi kutatási konzorcium, amely a SPLISS (Sports Policy factors Leading to International Sporting Success) nevet kapta³¹. Célja a több országból elérhető adatok összehasonlító elemzése volt, amelynek eredményeként a fő hatótényezők azonosítását, a hatásmechanizmusok jobb megértését várták a kutatók. Kezdetben hat ország csatlakozott a kutatáshoz: Belgium (Flandria és Vallónia külön), az Egyesült Királyság, Hollandia, Kanada, Norvégia és Olaszország. A projekt második szakaszában, 2011-ben indult adatgyűjtésben ugyanakkor már 15 ország vett részt, több mint 3.100 élsportoló, 1.300 edző és 240 sportvezető megkérdezésével³² – Magyarország egyelőre nem szerepelt a kutatásban.

A kutatócsoport a szakirodalmi elemzés alapján kilenc fő hatótényezőt azonosított, ezek előzetesen értelmezett összefüggésrendszerét egy kutatási modellben vázolta, majd ezeket a tényezőket részletes nemzetközi összehasonlító elemzés tárgyául tette³³. Ezek összefüggéseit mutatja be a 4. ábra, amely egyúttal a SPLISS-projekt kutatási modelljéül szolgált.

4. ábra: A SPLISS-projekt kutatási modellje Forrás: De Bosscher et al., 2008

³¹ De Bosscher, V.: *Sports Policy Factors Leading to International Sporting Success*. Published doctoral thesis. Brussels: VUBPRESS. ISBN-978-905487-421-8, 2007.

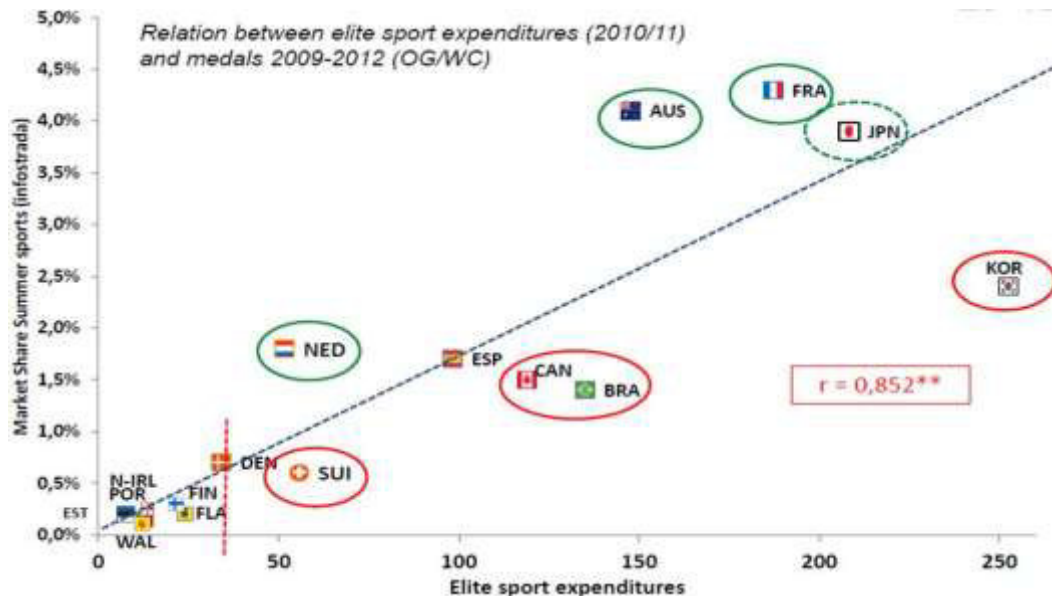
³² De Bosscher, V.: *Introduction: About SPLISS*, előadás, SPLISS Conference, Elite Sport Success: Society boost or not?, Antwerpen, 2013. november 13-14.

³³ De Bosscher, V., Bingham, J., Shibli, S., Van Bottenburg, M., De Knop, P.: *The global Sporting Arms Race. An international comparative study on sports policy factors leading to international sporting success*. Aachen: Meyer & Meyer. ISBN: 978-1-84126-228-4, 2008

Az alábbiakban röviden összefoglaljuk, hogy az azonosított kilenc főbb magyarázó tényezővel kapcsolatban milyen megállapításokat tettek a kutatók az eddigi elemzések alapján³⁴.

Pillér 1: Finanszírozási támogatás

Az egyik legkézenfekvőbb kérdésként az merült fel, hogy ha egy ország nagyobb összeggel támogatja saját élsportját, vajon számíthat-e arra, hogy a jövőbeli nagy nemzetközi sporteseményeken több érmet nyernek sportolói. Más megfogalmazásban: „lehet-e érmekeket venni?”

5.ábra: Összefüggés az élsportra fordított kiadások és a sportbeli eredményesség között
Forrás: De Bosscher et al., 2013

Az empirikus vizsgálatok megerősítették, hogy egyértelmű pozitív összefüggés mutatkozik a nagyobb finanszírozási támogatás és az ezt követően elnyert érme száma között (ld. 5. ábra). Azok az országok, amelyek (főként a szerencsejátékon keresztül) a legnagyobb pénzeket költik az élsportjukra – így Dél-Korea, Japán, Franciaország, Ausztrália –, a legsikeresebb országok egyben.

Ugyanakkor megállapítható, hogy mivel egyre több ország növelte kiadásait ezen a területen, folyamatosan csökken az adott összeg ráfordításával elérhető többletérmekek száma. Az összefüggés ezért inkább úgy igaz, hogy amelyik ország jobban növeli a vonatkozó kiadásait, mint ezzel egyidőben a többi ország, az számíthat nagyobb sikerre.

További vizsgálatot igényel annak kérdése, hogy érdemes-e a sportágak egy szűkebb körére összpontosítani az állami támogatásokat, vagy eredményesebb lehet az ország, ha az adott finanszírozási összeget minél több sportág között osztja szét.

Pillér 2: Sportpolitikai szervezethez

Vannak országok, amelyek adott erőforrások felhasználása mellett több érmet nyernek, mint mások. Ők hatékonyan használják fel a forrásokat. Ilyen például Hollandia, Ausztrália, Franciaország és Japán. A vizsgálatok azt mutatják, hogy egyúttal ezek a legszervezettebb országok a sportpolitika szempontjából. A kapcsolódó tevékenységeket erős nemzeti koordinációval irányítják, egyértelmű döntéshozatali mechanizmusokkal, a sportolók és edzők bevonásával a sportpolitikai döntéshozatalba, főállású alkalmazottakkal a nemzeti sportszövetségekben, szolgáltatásorientált sportpolitikával, elszámoltatható forráselosztási struktúrával, stratégiai tervezéssel és politikai támogatással.

Pillér 3: sportolói részvétel

³⁴ De Bosscher, V., Westerbeek, H., Shibli, S., Van Bottenburg, M.: *WINNING THE GOLD WAR: An international comparison of elite sport policies in 15 nations*, előadás, SPLISS Conference, Elite Sport Success: Society boost or not?, Antwerpen, 2013. november 13-14.

Az empirikus adatok alapján – talán némileg meglepő módon – nem jelenthető ki, hogy a nagyobb sportolói bázis (széleskörű iskolai testnevelés, erős klubmunka a fiatalok testnevelésében) szükséges feltétele lenne a nagyobb eredményességnek. Ugyanakkor az élsport folyamatos utánpótlásának biztosítása tehetségekkel, valamint jobb utánpótlás-képzéssel előnyt jelent az érmekért vívott nemzetközi versenyben.

Pillér 4: tehetségkiválasztás és –gondozás

Ebben a dimenzióban a legtöbb ország nem szerepelt jól, azaz jelentős fejlődésre van tér nemzetközi szinten. Vélelmezhető, hogy azok az országok, amelyek stratégiai célul tűzik ki, hogy a tehetségek kiválasztásában és gondozásában előrelépjenek, több érmet fognak nyerni a jövőben, amíg a többi ország hasonló sportpolitikai lépésekkel fel nem zárkozik.

Pillér 5: karriertámogatás aktív és visszavonult sportolóknak

Egyre inkább jellemző, hogy holisztikus szemléletben értelmezik a sportolói karriert, azaz az aktív sportolói életszakaszt követő időszakra is kiterjed a sportpolitika formálóinak figyelme. A központi támogatás lehet anyagi természetű és egyéb segítségben, tanácsadásban is megnyilvánulhat. Egyelőre az aktív karriert követő időszakban kevés támogatást kapnak a sportolók, és ez beárnyékolja az élsportolói karrier vonzerejét a fiatal tehetségek számára.

Pillér 6: sportlétesítmények, edzőközpontok

A felkészüléshez, rendszeres edzéshez igénybe vehető sportlétesítmények száma és minősége nagy szerepet játszik a sportsikerben. Külön hangsúlyt érdemes helyezni arra is, hogy a létesítményekhez az élsportolók hozzáférése is megfelelő módon biztosított legyen.

Pillér 7: edzőképzés

Ebben a dimenzióban a jó teljesítményt nyújtó országokban nagyszámú képzett edző áll rendelkezésre, kiépített edzőképzési rendszerrel, szakmai együttműködés különböző szakterületek között, az edzők főállásban, írásban rögzített szerződéssel dolgoznak, olyan jövedelemmel, amely megfelelő életszínvonalat biztosít, valamint az országban rendelkezésre áll egy adatbázis az edzőkről és végzettségükről.

Pillér 8: nemzeti és nemzetközi versenyszervezés

Az elemzések kimutatták, hogy azok az országok, amelyek több nemzetközi sporteseményt rendeznek, illetve sportolóik több nemzetközi tornán vesznek részt, jellemzően több érmet nyernek. Ez az összefüggés ugyanakkor nem meghatározó, más pillérek hatásaihoz mérten.

Pillér 9: tudományos kutatás és innováció

A sporttudományi eredmények hasznosítása terén a legtöbb ország még nagy fejlődésnek nézhet elébe. Az ebből származó innovációs lehetőség alkalmazása kitörési pont lehet a többi országgal való verseny szempontjából. A statisztikai elemzés alapján ráadásul ez a hatótényező a legerősebbek közé tartozik, a téli és a nyári sportok vonatkozásában egyaránt.

	r_s nyári	szig.	r_s téli	szig.	N
Pillér 1	0,929	0,000	0,594	0,046	16
Pillér 2	0,720	0,004	0,685	0,007	14
Pillér 3	0,049	0,873	0,267	0,377	13
Pillér 4	-0,094	0,737	-0,454	0,118	13
Pillér 5	0,489	0,076	0,385	0,174	14
Pillér 6	0,480	0,080	0,148	0,615	12
Pillér 7	0,350	0,240	0,627	0,026	11
Pillér 8	0,577	0,039	0,271	0,370	13
Pillér 9	0,710	0,004	0,784	0,001	14

3. táblázat: Spearman-féle korrelációs együttható értékei az egyes pillérek mentén elért pontszámok és az érmekben mért sikeresség között Forrás: De Bosscher et al., 2013

Összegző következtetések

A statisztikai összegzés alapján (ld. 3. táblázat) három pillérben értek el jobb teljesítményt a sportsikerekben gazdag országok a kevésbé sikeresekhez képest: a finanszírozási támogatás nagysága, a sportpolitika szervezettsége, valamint a sporttudományi eredmények alkalmazása terén. Míg a nagyobb népességű országok nem szánnak kellő figyelmet a társadalmi részvétel és a tehetséggongozás fejlesztésére, a kisebb országoknak ez versenyelőny forrása lehet, amennyiben jelentős erőforrásokat csoportosítanak erre a területre. Ez a versenyelőny addig tarthat, ameddig a nagyobb országok figyelme tartósan másra irányul.

A témában szervezett nemzetközi konferenciákon való részvételünk alapján egyértelműnek látszik, hogy a nemzetközi sportkutatói közösség kíváncsian várja a magyar kutatási eredményeket, amelynek révén fény derülhet arra, hogy mitől olyan sikeres a magyar élsport, az ország látható adottságaihoz képest. A SPLISS-kutatás harmadik fázisához a jelenleg formálódó, a témában jegyzett publikációkkal rendelkező magyar kutatócsoport csatlakozni fog³⁵, várhatóan új szint hozva a nemzetközi összehasonlító kutatásba. A kutatáshoz való csatlakozástól emellett várhatjuk, hogy más országok példáiból a saját gyakorlatunkkal való közvetlen összehasonlításból tanulva növelhetjük majd a magyar élsport hatékonyságát.

A hazai sportgazdaságtani kutatások egyik fő vonulata a sport nemzeti szintű versenyképességének vizsgálata. A Budapesti Corvinus Egyetemen működő Sportgazdaságtani Kutatóközpont kutatói más hazai egyetemek sporttal foglalkozó kutatóival összefogva az eddigi vonatkozó kutatási eredmények gazdagítása érdekében bekapcsolódnak a nemzetközi sportpolitikai összehasonlító elemzéseket végző SPLISS kutatási projekt harmadik fázisához, amelynek várható eredményeként a kutatási eredmények hasznosításával növelhető lesz a magyar élsport hatékonysága.

³⁵ Néhány kapcsolódó publikáció: Chikán Attila – Czakó Erzsébet (2006): *A versenyképesség szintjei: fogalmak és értelmezések*, Versenyképességi Kutatások műhelytanulmány-sorozat, Versenyképesség Kutató Központ, Budapest; Kozma Miklós (2013): *Public-Private Partnership Magyarországon – egy félreértés volt?*, Vezetéstudomány, 2013/2. 20-27. old.; Sterbenz Tamás, Gulyás Erika (2013): *Verseny-pályán, Bevezető a magyar sport versenyképességének kutatásához*, Magyar Sporttudományi Füzetek IX., 7-24. old.; Gulyás Erika (2013): *Még mindig a pályán*, Magyar Sporttudományi Füzetek IX., 133-138. old.; Kozma Miklós – Kazainé Ónodi Annamária (2014): *Measuring Business Performance in Sports, How revenue and cost calculations can help sports organisations in making good business management decisions*, előadás, IRI Economics Conference, Révkomárom, 2014. január 20-22.